

Niebo w październiku

Październik jest trzecim miesiącem, w którym szybko ubywa dnia i wydłuża się noc. Przez cały miesiąc Słońce przebywa na tle gwiazdozbioru Panny, obniżając do końca października wysokość górowania o następne 11° , co spowoduje skrócenie czasu jego przebywania nad horyzontem do wyraźnie poniżej 10 godzin. W ostatni weekend miesiąca nastąpi zmiana czasu z letniego na zimowy.

Bezksiężycowe noce obejmą początek i koniec miesiąca. 2 października Srebrny Glob przejdzie przez nów, podczas którego dojdzie do obrączkowego zaćmienia Słońca, trwającego maksymalnie prawie 7,5 minuty. Niestety jest to zaćmienie głównie dla mieszkańców wysp oceanu, gdyż pas zaćmienia przejdzie od Kiribati na Pacyfiku do archipelagu Falklandów na Atlantyku. A jedyny skrawek lądu, o który zahaczy, to pogranicze chilijsko-argentyńskie na samym południu obu krajów. Fazę częściową da się obserwować z Antarktydy, południowej części Ameryki Południowej oraz południowo-zachodniej części Półwyspu Kalifornijskiego i skrawka lądu między Puerto Vallarta a Manzanillo w Meksyku. Po nowiu Księżyc przeniesie się na niebo wieczorne, ale ze względu na niekorzystne nachylenie ekliptyki i przebywanie pod nią zaczniesz się on wyłaniać z zorzy wieczornej dopiero w okolicach I kwadry.

8 października maksimum swojej aktywności osiągają meteory z roju Drakonidów. Są to wolne meteory, ich prędkość zderzenia z naszą atmosferą wynosi 21 km/s, a ich radiant znajduje się w głowie gwiazdozbioru Smoka i dołuje około godziny 5 na wysokości 15° .

A zatem lepiej obserwować je wieczorem, gdy około godziny 20 wznosi się on na wysokość przekraczającą 60° nad zachodnią częścią nieboskłonu. Księżyc, mimo dość sporej już wtedy fazy, zajdzie zaraz po Słońcu i nie przeszkodzi w obserwacjach tych meteorów. Można spodziewać się do kilkunastu zjawisk na godzinę.

Przez większą część nocy widoczne są planety Saturn i Neptun, które we wrześniu przeszły przez opozycję względem Słońca. Odległość kątowna między nimi zwiększy się w październiku do 15° . Saturn świeci z jasnością $+0,7^m$, a jego tarcza ma średnicę $19''$. Stosunek małej do wielkiej osi pierścieni tej planety urośnie do 0,08. Neptun przebywa na tle gwiazdozbioru Ryb 1° na północ od gwiazdy 6. wielkości 24 Psc, sam świecąc o 2^m słabiej, a zatem do jego odszukania trzeba posłużyć się przynajmniej lornetką. Obie planety przecinają południk lokalny po godzinie 22. 14 października w odległości mniejszej od 1° większą z planet minie Księżyc w fazie 90%.

W drugiej połowie nocy dobrze widoczne są planety Jowisz, Uran i Mars. Pierwsze dwie planety kreślą swoje pętle na tle gwiazdozbioru Byka. Uran czyni to mniej więcej 5° na południowy zachód od Plejad, oddalając się stopniowo od gwiazdy 13 Tau. Oba ciała niebieskie mają podobną jasność $+5,7^m$, a dystans między nimi urośnie przez miesiąc do 2° . Jowisz 9 października zmieni kierunek ruchu na wsteczny, zakręcając w okolicach gwiazdy 5. wielkości 109 Tau, a zatem jego pozycja na niebie zmieni się bardzo niewiele. Urośnie za to jasność tej planety do $-2,5^m$ i średnica tarczy do $46''$. 7 października Kalisto, jeden z księżyców galileuszowych Jowisza, przejdzie tuż na północ od jego tarczy. Srebrny Glob znajdzie się blisko Plejad i Urana 19 dnia miesiąca, prezentując fazę 91%,

już po pełni, która przypadła dwa dni wcześniej.

21 października zaś, w fazie zmniejszonej do 75%, Księżyc utworzy trójkąt równoramienny z Jowiszem i gwiazdą El Nath, czyli drugą co do jasności gwiazdą Byka.

Mars w październiku pokona około 15° , zaczynając miesiąc w Bliźniętach $2,5^\circ$ na północ od Mekkuby (ζ Gem) i kończąc go już w Raku, gdzie przejdzie na sam koniec. Po drodze 9 października planeta przejdzie mniej niż 1° od gwiazdy Wasat (δ Gem), a 11 dni później – 2° od gwiazdy κ Gem. W nocy z 23 na 24 października wschodzący Księżyc w fazie 54% znajdzie się 3° od Czerwonej Planety. Przez cały miesiąc Mars zwiększy jasność do $+0,1^m$, a jego tarcza urośnie do $9''$. Jednocześnie wyraźnie widoczna w teleskopach faza tarczy planety wyniesie około 90%.

Ekliptyka rano wciąż nachylona jest bardzo korzystnie, stąd Księżyc (podobnie jak miesiąc temu) ozdobi poranne niebo do końca miesiąca. Przez ostatnią kwadrę Srebrny Glob przejdzie 24 października, a przez nów – 1 listopada. Po spotkaniu z Marsem warto odnotować jego minięcie, w fazie 42%, 5° od gromady otwartej M44 w Raku – 25 dnia miesiąca, czy zblżenia do Regulusa, najjaśniejszej gwiazdy Lwa – 26 i 27 października.

Ostatnim, ale wcale nie najmniej atrakcyjnym akcentem października jest zakrycie Spiki, najjaśniejszej gwiazdy Panny, przez bardzo cienki sierp Księżyc – w fazie 1,5%, do którego dojdzie 31 dnia miesiąca. Polska znajdzie się na zachodniej granicy widoczności tego zjawiska i da się je dostrzec tylko na wschód od linii Słupsk–Leszno–Wałbrzych. Odkrycie nastąpi około godziny 5:40 (czasu już zimowego), a na wschodniej granicy Polski Księżyc w tym czasie wzniesie się na wysokość 4° , przy wysokości Słońca -7° . A zatem z tych obszarów da się je dostrzec nawet gołym okiem. Warto jednak wspomóc się lornetką.

Ariel MAJCHER